

УДК 621.7

П. А. Сокіл, І. Р. Сокальський, М. В. Стаднійчук

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ СИЛОВИХ ПАРАМЕТРІВ ПРОЦЕСУ ДОРНУВАННЯ ПРОФІЛЬНОГО ОТВОРУ

P. A. Sokil, I. R. Sokalskyi, M. V. Stadniichuk

THE STUDY OF FORCE PARAMETERS OF PROFILE HOLE COLD EXPANSION

Процес дорнування отворів (рис. 1) широко використовується для зниження шорсткості обробленої поверхні отвору деталей машин, підвищення його твердості та створення у верхніх шарах надлишкових напружень стиску, що знижує ймовірність утворення тріщин на таких поверхнях та дозволяє підвищити втомну міцність деталей.

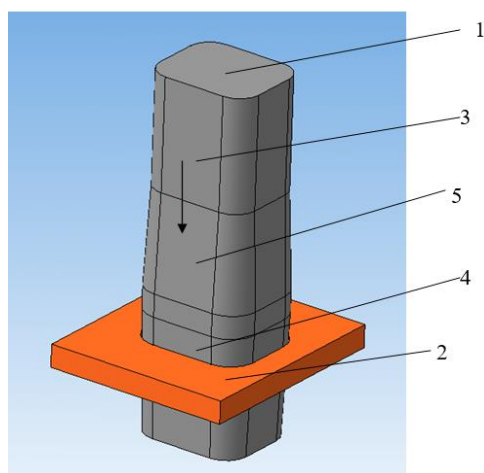

Рисунок 1. Схема процесу дорнування профільного отвору: 1 - профільний інструмент; 2 – заготовка; 3 – хвостовик; 4 - робоча конусна частина; 5 - конусна хвостова частина

При переміщенні інструменту через профільний отвір заготовки відбувається пластична деформація поверхневого шару отвору на величину δ , що призводить до формування на його поверхні надлишкових напружень стиску внаслідок виникнення явища наклепу та переміщення дислокацій у структурі металу.

Розроблено чотири варіанти виконання робочої частини інструменту з прямолінійними та радіусними елементами для дорнування профільного отвору. На основі розробленої розрахункової схеми виведено рівняння для визначення зусилля дорнування профільного отвору інструментами із плоскими робочими поверхнями:

$$P_E = 2\sigma_s \delta (1 + \mu \operatorname{ctg} \alpha) \left(B + H - R_1 (4 - \pi) - \frac{\pi \delta}{2} \right), \quad (1)$$

де σ_s - границя текучості матеріалу заготовки; μ - коефіцієнт тертя між інструментом та поверхнею отвору; α - кут нахилу робочої поверхні інструмента; B , H – лінійні розміри отвору; R_1 - радіус поверхні спряження.

Побудовано графіки залежності загального зусилля дорнування профільного отвору від геометричних параметрів процесу. Встановлено, що при збільшенні товщини δ деформованого шару поверхні отвору, ширини сторони H загальне зусилля дорнування профільного отвору у заготовці із алюмінієвого сплаву Д16Т при використанні інструменту рис. 1 зростає, а при збільшенні кута α нахилу робочої поверхні інструмента – спадає. Збільшення кута α нахилу робочої поверхні інструмента від 6 град до 14 град призводить до зменшення загального зусилля дорнування профільного отвору на 35%. Таку залежність можна пояснити тим, що при збільшенні кута α нахилу робочої поверхні інструмента зменшується площа контакту між робочою частиною інструмента та поверхнею отвору. Збільшення товщини δ деформованого шару поверхні отвору від 0,02 мм до 0,08 мм призводить до збільшення загального зусилля дорнування профільного отвору в 4 рази.